

Ummæli

Ein varligur dráttur í tara og aðrar stuttsögur

Á mentunarlaga færeyska leikpallinum hefur so sannlíka ekki kortað á nýggjum íttívítum. Spennandi tiltek hafa gjört um seg, og tað er væl at merkja bæði innan fyri tónleikalist og færeyskar bókmentir. Innan bókmentir er tíverri bert eitt, sum hefur nakað heilt serligt yvir sær.

Innan bókmentahæimin er eitt av teim nýggjastu skotunum á stammuni, og samstundis mest freistandi keypunum, nýggja og rættiliga radikala bókini hjá MFS „Ein varligur dráttur í tara og aðrar stuttsögur“.

Fyri umleið tveimur árum síðan sendi MFS bók út um allar Færeingar, um at nú høvdu færeingar møguleikan at royna seg innan erotiksku stuttsøgulistina. Tað, ið eitt nú Harold Robbins og aðrir nýttu eina heila skaldsøgu uppá at greina, kundu færeingar royna at siga á nokrum fáum, men tó vónandi virkandi síðum. Úrslitini eru savnaði í hesum savninum, har 14 tær bestu søgur eru valdar burtur úr. Tilsamans vóru 18 ymskar søgur innsendar. Høvdumdarir eru oftast dulnevndir, men tað er tó neyvan so lægt, tá ið talan fellur á eina so nýggja og óðrvisi grein innan færeyska bókmentahæimin.

„Ein varligur dráttur í tara og aðrar stuttsögur“ er óðrvisi og frískur lesnaður. Eitt slíkt tiltak sum hetta, hefur ongan færeyskan precedens, og hefur harvið møguleikan fyri at revolutionera og stimuleria ein næstan hálvdegin færeyskan bókmentahæima, ið er nær við at drukna í huldusögum og óðrum fossilum úr fjarskotnum eldum, ið onki hava við nútíðarsamfelagið at gera. Flestu færeyskar bókmentir hesu eisini áttu hava litið havt at gjørt við aktuelli evni. Sum oftast, tá ið ein nýggj færeysk bók er útkomin, hefur hon havt røtur fleiri hundráð ár afturi í tíðni. Nakað av tí nýggjasta, vit kenna til, eru bókurnar hjá Hanusi Andreassen um J.H.O. Djurhuus, færeyska stórskaldin, ið doyði í 1948. Sum eitt frískt vindblask hava tær illuminað tær færeysku bókabúðurnar tvey tey síðstu árin og staðst um eitt eindomi uppá nakað nýtt og fesk at innan færeyska bókmentahæimin, og sum eitt endaligt prógv uppá at færeingar eru fortaptir í einum romantiseraðum tróllatíðarskeiði, ið eitur nútíðargrøvin hjá flestu færeysku bókmentum. Framstíg er einki júst tað fyrsta orðið, ið loypir einum í huga.

Við eini bók sum „Ein varligur dráttur í tara og aðrar stuttsögur“, har Sjúrbur Skaale gjørdist vinnari av kappingini, hava færeingar ein møguleika at lesa nakað nýtt, fesk og óðrvisi ein aðrar vanligar gerandisríttiliga bókmentir, ið ikki kunnu sigast at verða nakað nýtt innan fátæka færeyska nútíðarbókmentaruniversið. Her hava størstu mentunarlaga avrikini sum oftast verið litið annað enn eitt anti-masculin pseudoevangeliu við lítillum øðrum innihaldi enn tragiskum søgum um neyðar bókabði karakterleys konufólk, ið íggjøgnum teirra eftirbókliga arv hava mótmælt harðbræðnum av einum vanligum terror-hjúnabandi, ið má sigast at vera tann vanligi feminismpagnosin tí ið viðvíkur øllum vanligum gerandissamfélagi. Heldur tunt í longdini. Stutt sagt kundu vit væl havt brúk fyri meiri vitaminum í færeyskum prosabókmentum.

Ein góð roynd uppá hetta er júst „Ein varligur dráttur í tara og aðrar stuttsögur“, sum MFS hefur sent út á kommerciella færeyska marknaðin í vón um, at hetta nýggja og féska íttívítu fer eina góða móttøku. Samstundis við at hetta er eitt fjølbroytt og frískt stuttsøgusavn, so er hetta eisini ein góður møguleiki at royna seg hjá nýggjum og higaritil ókendum færeyskum høvundum at visa teirra skriviliga kynstur, og ein góð vón um at siggja nýggj færeysk bóklig avrik gandað fram á færeyskum bókablaði.

Eg havi her valt nokur dømir burtur úr savninum.

Stutt byrjan

Fyri at fara víðari til tað, ið henda greinin snýr seg um, so lat okkum siga eitt sindur um sjálva bókina. Byrjanin, tvs. fyrsta søgan er ikki long. Hon er skrivað av Heita á Seiobergi og Hákon Spott og eitur „Heita Summaráttin“. Søgan er bert eina síðu til longdar, og skal helst takast sum ein humoristisk innleiðing til restina av savninum,

Ikki er nógv at siga um hesa søgu. Ein einkult síða gevur ikki pláss fyri nógvum dialogum og samspæli ímillum innari og ytri víðurskifti. Høvdustemað má sigast at vera náttúru-sex, nakað ið summi halda vera spennandi, og onnur siggja sum nakað heldur býttislígt og alt ov „vandamikli“. Endin á søguni skal ikki avdúkast her, men ikki her hon brá av tí kynsliga, meiri heldur tí skemtingarsama. Her má lesarin taka avgerðina sjálvur.

Alt í alt ein fin søga og ein góð innleiðing til restina av savninum.

Gevdi ljóð!!!

Hetta er næsta søgan, og eisini hon, ið heystaði aðru víðislesnina. Innihaldið er meira umfatandi enn „Heita Summaráttin“, hesu ferð er talan um heili 14 síður. Í mun til innleiðingina er hetta sostatt eitt satt megnaravrik, hvat viðvíkur longd.

Sum søga er hetta uttaniva ein av bestu søgum í bókini. Uppbygnaðin er góður og leiður væl og javnt upp til kynsliga stórhendina, ið vit koma fram til í síðsta enda av søguni. Uttan at forcera tempoið megnar høvundin Per í Hjalldrup at byggja stemmingun upp, har ið síðsta reglurarna spæla størsta leiklutin. Søgan gengur fyri seg í einum bygdarumhvørv, har eitt stórbýarmennskja av kvinnuligum kyni visir seg at fáa ein averandi týðning fyri frásøgumannin. Ikki skal sigast ov nógv, tí lesarin skal sjálvast finna út av restini sjálvur, so hetta skal ikki siggast sum annað enn eitt litið innihaldsvirvilt, hesi søgu viðvíkjandi. Søgan er rættiliga moderat og afturhaldandi viðvíkjandi tí kynsliga, so hetta skal so avgjørt einki siggast sum eitt petti av lummalýktalesnaði, sum Edvard Ellerström á sinni blei so kendur fyri.

Søgan er retrospektiv á tann hátt, at frásøgumadurin greiður frá hendinum, ið hann var úti fyri sum ungur, og sum komu at seta dáa á hansara seinna vaksnamannaliv. Hetta eru hendingar, sum hann er komin at minnst fyri lívið, og sum hann, sambært søguni, fær hug til at fortelja víðan fyri lesarunum. Frásøgnin er ikki gjøgnumgangandi dominerad av tí kynsliga, heldur er hetta ætlað sum eitt samspæl ímillum stórbýn og bygdarsamfelagið, har ið fordómur og lokalvíðurskifti spæla ein stóran leiklut. Tað seksuella ínteressandi, sum lesarin óivað bíðar eftir, kemur ikki fyrri enn á síðstu síðunum av søguni, har henda stórhendin manifestar seg sum eitt erotisk crescendo av utopiskum dimensiónum, har lesarin situr eftir við høvund andadrátti. Høvundin megnar at varðveita upprunliga tempoið, ið leiður upp til hæddarpunktið í frásøgnini, uttan at laga seg eftir ótolna lesarunum. Og hetta má sigast at vera rættiliga gott fyri eitt ótærlað navn í nýmótans færeyskum bókmentum.

Í stuttum kann sigast, at søgan er góð og innihaldsrik, og ikki bert mentunarfátækt onanuttílar.

Ormatos í runudíki

Eitt citat av Janusi, stórskaðinum, og samstundis humoristiska hæddarpunktið í savninum. Sjálvst um søgan á sterkan og bersøgnaðan hátt ber báð av seksuelum aktum, so er hon væl blandað saman við komiskum elementum úr einum heldur ljótum og stuttligum gerandisdegi. Drykkiskapur og hor finna saman í eini hægri dionysiskari eind, har siðligheitsviripolitispekturin, ið myndar høvudsleiklutin hefur til uppgávu at uppspara alla ólögliga og ósiðiliga lekturu í høvudsstaðnum, har ið subkulturarnir bólgna við eina yvirvöld av porno-tíðarritum, óhóskandi fyri vanligar óvurðvæmar færeyskar sálir.

Á skemtiligan hátt verður greitt frá, hvussu hann, sum lögregluðurur við eina dubysari konduitu, hjargar sær eitt litið við at stuðla prostitútionvinnuni ímillum tey ómyndugu í Havnini, ímeðan hann sum umboð fyri lóg og rættvísi í sama býi, fær skil upp lögregluðstjóran í høvudsstaðnum og hansara katastrafala privatliv. Tað kann sigast at vera ein sonn pinslagongd, hann gjøgnumliver saman við konuni, sum er fortapt í einum helviti av ótámdum erotomaní, har fellatorískir aktivitetir spæla ein rættiliga stóran leiklut fyri høvuds-persónin, í samspæli við hyklarískt mótgangari hjá somu konu úti í mótisálinum á Argum.

Høvuds-persónurin er alt annað enn eitt halgi-menni. Bókurin er stórus, innihaldið er fyri tað mesta ótt, so hetta er ein persónur, ið dugir at halda seg vekk frá sektiriskum imperativum, ímeðan hann snoddar seg fram til ymsar ósömiligar porno-bókmentir í heimliga umhvørvinum í Havnini.

Í endanum av søguni avdúkar høvuds-persónurin sína nýggjastu interessu innan kynslívið: hann er vordin voyeururistur, og hefur vápnað seg við kikara á síni nýggju skrivstovu, har hann kann leska seg við Chivas Regal, samstundis sum hann lúrir eftir kvinnuliga náðugvanum, og tryggjar sær, at hennara reinføri er í orðan.

Sjálvur frásøgudátturin í søguni er radikalur í færeyskum høpi. Orðini í søguni eru alt annað enn rótføroysk, tey eru heldur donsk fyri tað mesta, og kunnu vera ein sonn avbjóðing at lesa á færeyskum. Kortini hava tey og sjálvur setningarnir eina sjálvsama charmu, við tað at tey koma ógvuliga nær vanligum færeyskum gerandissmáli. Tað virkar næstan sum um høvundin hálvavegna hefur tikið tróðin upp eftir Magnusi Dam Jacobsen, ið eisini hevði lyndi til at formulera seg í einum meiri internationalum stíli. Á henda hátt er málið togað niður á tað, ið vit vanligu nevna „street level“, og sum er nakað, flestu av okkum lættliga kunnu identifisera okkum við.

Summa summarum er søgan dramatisk, skemtilig, sjoful og deiliga óháðfátækt, og kann tæna sum lættis lesnaður fyri tey meiri tilkomnu.

Hon koyrdi altíð við bussinum

Hetta er søgan, sum heystaði tróðu víðislesnina, og sum eisini er tann mest víttgangandi í øllum savninum. Hvør upprunamaðurin við graða blekkspjótinum er, vita vit ikki, men hann hefur vist seg at verð vøleghandað til at enda savnið. Tað besta verður júst eitt góymt til síðst, og hetta savnið er einki undantak, har stórsleigna samlegan ímillum høvuds-persónarnar, verður greidd frá á allar mest bersøgna hátt, á síðstu síðunum av savninum við hesi søgu.

Søgan er reint porno, so er tað sagt. Ikki er talan um ónnhaldsliga erotikk, heldur meiri um rátt sex í ymsum spennandi variantum.

Byrjanin og endin hanga væl saman, og hava eisini sama útgangspunkt. Handlingin og hugsanin aftan fyri søguna fylgja promiskuðu filosofiini um óforlíptikandi sex, har ið einum ikki nýtist at kenna partnarin alt ov væl fyri at fara í song saman.

Frásøgumadurin mótir kvinnuliga høvuds-persónin í bussinum við Vesturkirkjuna, har hon kemur uppí hvønn morgun. Hann gerst hugtikin av henni og fær hug at stífta nærri kenning til hennara. Hon sær gott út, og make up in er altíð perfekt lógð, sjálvt so tilógla á degnum. Henda genta er ikki líkals við útsjóndini sum, sambært søguni, ikki er av tí ringasta.

Hann mótir henni eitt kvældið, hann hefur verið í bynum, uttan at hava fingið nakað burtur úr, og fer við henni heim. Restina kann lesarin gita sær til. Bert skal sigast, at frásøgnin er sterk, og nakað sum kann fáa hárin at reisa seg hjá einum og hvørjum moralisti í landinum. Akkurat hvussu grov hon er skal ikki avdúkast, men allar flestu lesarar fáa so avgjørt eitt sjokk av søguni, eingin ivi um tað. Tað er áhugavert at lesa erotikk á hesum slagi á færeyskum - frásøgnin stendur ikki aftan fyri gráu síðunum í Rapport.

Málburðurin í søguni er javnt, vanligt færeyskt og hefur onki av litfarga og radikala orðavalinum, sum „Ormatos í runudíki“ hefur prýtt hetta savnið við. Kortini dugir høvundin væl at fáa lesarin at skilja, hvat hann meinar við, tá ið harðast leikar á, uttan at siga alt beinleiðis.

Alt í alt, so er hetta uttaniva tann søgan, ið tænar upprunaendamálinu á besta hátt, hvat viðvíkur tí kynsliga. Frásagnarhætturin er provokerandi, frískur og vitalur í øllum, ið viðvíkur tí kynsliga, og útpenslar allar saltigar detaljar við góðum færeyskum skrivikynstri.

Stutt sagt er hetta fátæka frásøgnin í øllum savninum. Kanska er tað tí, at høvundin er ónevndur.

Ein varligur dráttur í tara

Hetta gjørdist vinnarasøgan, skrivað av Sjúrbu Skaale, ið við hesi søgu enn einaførð hefur opinberað eitt av sínum mangfaldigum talentum. Við einum vælútviklaðum sansi fyri gerandisríttivellum nútíðarklíchéum sum t.d. alt tosið um búskaparkreppuna, so dugir høvundin væl at greiða frá, hvussu tað ber til at gloyma alt um hetta deprimerandi fyrirbyrgið, og istaðin fleggja til okkurt heilt annað. Í hesum føri er tað ástin sum dregur.

Byrjanin á søguni er kæld og grá. Tað regnar og hetta ger ikki lagið betur hjá frásøgumanninum, og við øllum tosinum um kreppuna fellur hómurð nokur stíg afturat. Høvuds-persónurin arbeidir á posthúsinum. Arbeiddi er rutina og gerandisdagurin litið spennandi. Tá ið frásøgumadurin er í ferð við at søkka niður í fullkomiliga resignatión hendur undurid. Eitt vakurt undir sprund kemur inn í lívið hjá honum og alt broygt. Tey myrku og kóldu skyggini hvørva, og alt tunglyndið broygt til

sansaliga gleði og njóting av lívinum í Føroyum, sum so spakuliga eru við at søkka í eina syndaflið av botnleysan uttanlandsskuld, men tó kortini eru vordnar nógv betri at liva í. Høvuds-persónurin, Niclas, er komin at kenna eina gentu, og alt er broytt til tað óvugta av tí, tað var áðrenn. So litið skal til. Jú longri vit koma inn í søguna, jú meiri euforiserandi gerst gleðin hjá frásøgumanninum, og skjótt eru vit komin til erotiksku hendringarnar, sum standa sum eitt endaligt prógv uppá ástarsamstarvið millum Niclas og gentuna Mariu, sum er heitið á hesum livbjargandi kvendi.

Søgan snýr seg ikki um ungdomskærleika og lættkeyptan erotikk, men um hvussu veruleikin hjá einum einsamøllum og deprimeraðum ungum manni kann broyast, og hvussu knappliga hetta kann henda. Beint áðrenn fyrstu samrøðuna við Mariu var Niclas niðarkoyrdur og troyttur av øllum, og lítla lotu seinni, eftir at hava møtt Mariu, var gerandisdagurin knappliga vordin ljósareyður.

Mest stórsleigna og mest væleydnaða samlegan finnur stað úti í frískari luft, um summarið í færeysku náttúrin, í útjaðaröknum av Havnini.

Frásøgudátturin er hvørki grovur ella fúlar á nakran hátt, heldur er hann poetiskur og mildur, har sameiningin av kroppinum verður greidd frá sum nakað vakurt og hugtakandi, og ikki sum eitt groft og perverst pornoportrett. Klimaksið av øllum samlegum gongur fyri seg undir vánaligum klimatisum umstøðum, í oysandi regni og við ongum skyli. Sjálv upplivingin er so intens fyri bæði Niclas og Mariu, at tey gloyma alt um regn og vind, og í hesi løtu finst bert eitt fyri tey bæði, og tað eru sameindu kropparnir í paringsritualinum í samveru við náttúrin, og við tí dyggvata grasinum sum eina mjúkar máttu.

Stutt sagt, ber til at siga, at hetta vóru høvuds-hendingarnar í frásøgnini, sum lesarin tó helst skal lesa sjálvur fyri at fáa fullkomna úthyðing burtur úr henni. Sum søga er hon á sín hátt tann besta í fjølbroytta savninum, serliga viðvíkjandi málbrúkunum. Tað má eisini siggast sum nakað positivt, at høvundin Sjúrbur Skaale torir at seta sítt egna navn undir, og ikki er fallin fyri freistingini at nýta dulnevi, sum t.d. aðrir høvundar í savninum hava gjørt.

Samanum tikið er søgan góð á tveir hættir. Tað reint søguliga og so tað kynsliga afturat. Høvundin dugir væl at kombinera eina góða søgu við tey erotiksku elementini, sum skulu siggast sum eitt kryddari á søguna, og ikki bert tæna sum eitt uppskioty til eina hálválnaliga søgu.

Gjøgnumgangandi temað má sigast at vera trivnaðin í Føroyum. Við hjálp frá Mariu gerst upprunaldin og gerandisdagurin hjá Niclasi í okkara landi bæði spennandi og áhugaverdur, og kann sostatt eisini siggast sum ein áheitan á fólk um ikki at lesa seg kúga og tyngja ov nógv av óhugnaligum hagtølum og einum katastrofalum handils-javnaði. Hetta er nakað, ið kóvir livsandan og ofta fær okkum at gloyma sjálvt lívið, sum gott kann vera ein njóting, sjálvt um umstøðurnar kunnu vera vánaligar.

Sum rein bókmentalist er hetta hæddarpunktið í savninum og kann sostatt sigast at hava uppiðrið víðislesnina meiri enn nokur onnur søga í hesum savni.

Aftaná at hava sagt eitt sindur um hæddarpunktið í savninum, so kann at enda sigast, at ikki allar søgurnar í bókini eru erotikk. Bókin ber jú heitið „Ein varligur dráttur í tara og aðrar stuttsögur“ og heitið sjálvt sigur jú onki um erotikk. Til dømis hefur ein søga sum „Blues í byi einlunda“ ongar kynsligar hendingar innflettaðar í søgugongdina. Tað einasta, sum kann seta hana í samband við sex er, at hon gengur fyri seg í einum prostitútionsumhvøvi, sum t.d. í einum vertshúsi, har høvuds-persónurin plagar at spæla gítar í einum blues-bólki, og har skøkjurnar royna at selja seg sum best ber til. Høvuds-persónurin roynir seg sum filantropur og roynir at siggja hetta umhvørvið frá einum nýggjum og frískum sjónarhorni, júst sum Magnusi Dam Jacobsen gjørdi í bókini „Skitsur - Byrjan og stórbýurin“.

Við hesum skal sigast, at samlaða heildin í savninum ikki bert umboðar sex og erotikk, men eisini inniheldur søgur við meiri vanligum tilfari. Her kenni eg meg noyddan til at koma við kníttiki. Tá ið MFS sendi bóðni út um hesa kapping, bóðu tey allar høvundar um at skriva søgur við erotikskum dámi. Á henda hátt kundi ein trúur, at allar søgur fóru at innihalda í hvussu ein eitt sindur av erotikki, men sagt, so leiðis er ikki. Sum heild má tó sigast, at við hesum stuttsøgusavni er MFS komið við einum nýggjum íttívítu, sum vónandi fer at slóða nýggjar leiðir innan færeyska bókmentalist, og kanska eisini minka um talið av tabuevnum, og prógva at tað eisini ber til at skriva um eitt so torført evni sum erotikk á færeyskum máli, og haraftrat við góðum úrsliti.

EIVIND